

Makalenin Dergiye Ulaşma Tarihi: 12.09.2016
Yayın Kabul Tarihi: 10.12.2016

Türkçe Öğrenen Yabancı Öğrencilerin Yazılı Anlatım Metinlerindeki Bağdaşıklık Görünümleri

The Prospect Of Coherence (Cohesion) In Written Expression Texts Of Turkish Learning Foreign Students

Doç. Dr. Mehmet KARA *
Öğr. Gör. Adem KUTLU **

Öz

Bu çalışmada, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen 12 farklı ülkeden gelmiş ve B1 seviyesini bitirmiş 20 öğrencinin yazılı anlatım metinlerinde, bağdaşıklık araçlarını kullanma düzeyleri araştırılmıştır. Bu kapsamda öğrencilerle paragraf yazma çalışması çerçevesinde 4 haftalık süreyle günlük yazma etkinlikleri gerçekleştirilmiş ve oluşturulan yazılı metinlerdeki bağdaşıklık araçlarının neler olduğu, yazılan metinlerde yer alan bağdaşıklık unsurlarının Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrenciler tarafından ne oranda kullanıldığı incelenmeye çalışılmıştır. Çalışmada ortaya çıkan sonuçlara göre, öğrencilerin metinlerde kullandığı bağdaşıklık unsurları arasında en yüksek oranın gönderim ögelerine ait olduğu görülmüştür. İkinci olarak bağlama ögeleri, üçüncü olarak ise eksilteli anlatımın kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra incelenen metinlerde değiştirim ögesinin olmadığı sonucuna ulaşılmış.

Anahtar Kelimeler : Bağdaşıklık, Metindilbilim, Yabancılar Türkçe Öğretimi

* Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, mehmeta@gazi.edu.tr

** Kara Harp Okulu, Temel Bilimler Bölümü, akutlu@kho.edu.tr

Abstract

In this study, the level of using the tools of coherence in the written expression texts of the 20 students was investigated. The students in the study came from 12 different countries learning Turkish language as foreign language and completed B1 level.

In this context, daily writing activities in the frame of paragraph writing were implemented for 4 weeks, and it was investigated that what kind of coherence tools in written texts were used. Besides, it was attempted to examine how the elements of cohesion in written texts were used by students who learn Turkish as a foreign language. According to the results of the study, it was seen that the highest proportion of the coherence (cohesion) elements used by the students in the texts belonged to the sending element. Secondly, it is determined that the coherence elements are used, and thirdly declining expression is used. Besides, it is concluded that there is no substitution factor in the analyzed texts

Keywords: Coherence, Discourse Analysis, Turkish as second language

Giriş

Yabancı bir dilin öğrenilmesi sürecinde yazma becerisinin diğer dil becerilerine oranla daha sonra kazanıldığı uygulamalar ve gözlemler sonucu bilinmektedir. Alan yazında yapılan araştırmalarda ve anketlerde de bu sonucun ortaya çıktığı görülmektedir. Bunun sebebi olarak ise yazma becerisinin öğrenilen dile ait yeterli girdi ve birikime en fazla ihtiyaç duyulan beceri olmasıdır. Dil öğrencisi bu anlamlı girdileri ancak bol okuma ve dinleme eğitimi ile elde edebilecektir. Bir nevi yazma becerisinin önceki aşamaları, okuma ve dinleme sürecidir. Bazı çalışmalarda, yazma becerisini bol pratik yapmak suretiyle meleke haline getirilmesi istense de pratikler kısa süreli belleği işgal etmekten öteye geçmeyecektir. Bu yüzden bir havuzun taşmasını beklemek için önce doldurmak gerekmektedir. Bu havuza akan su “okuma ve dinleme” ise bu havuzdan taşanın da yazma veya konuşma olması muhtemeldir.

Özellikle lisans okumak üzere dil eğitimi alan öğrencilerin, mutlak suretle yapılandırılmış ve iyi kurgulanmış metinlere ihtiyaçları olacaktır. Öğrenci yazma çalışması yaparken dile ait tüm unsurları bir bütün hâlinde kullanmaya ihtiyaç duyacaktır. Düşüncelerini yazıya aktarırken hedef dile ait oluşturduğu düşünce dünyasından yardım alacak, kelime-cümle-metin ilişkisini kuran dilbilgisi birikimini de kullanarak yazacağı yazıyı anlamlı ve tutarlı bir metin haline getirecektir. İşte öğrencinin metninin anlamlı olmasını sağlayacak unsurlar metinsellik ölçütleridir.

Metin, “Kendisini meydana getiren cümleleri birbirlerine “bağdaşıklık ve tutarlılık” ölçütleriyle bağlanarak bir anlam bütünlüğü oluşturulmasıyla meydana gelen, belli bir amacı olan, başı ve sonu kesin çizgilerle sınırlandırılan yazılı veya

sözlü dilsel bir üründür.” (Onursal, 2003: 6). Tanımda yer alan ifadeye göre bir metnin yapısı ve anlamı mutlaka bir bütünü meydana getirmelidir. Alan yazın çalışmalarına bakıldığında bağdaşıklığın, metnin dil bilgisel/yüzeysel yapısını inceleyen, tutarlılığın ise metnin anlamsal boyutunu/derin yapısını inceleyen ölçütler olduğunu söyleyebiliriz.

Metin Dilbilimi; Yazılı ve sözlü bir metni yapan nitelikleri, metnin oluşturulmasında kullanılan iç yapı ve dış yapıyı, prensipleri, metni daha anlaşılır ve akılda kalıcı kılmayı sağlayan nitelikleri belirlemeye çalışan bilim dalı, modern belagat, kompozisyon bilimidir (Coşkun, 2005: 9). Bu çalışmadaki bağdaşıklık olgusu, bir metni oluşturmada yararlanan ve o yazınsal metne bütünlük sağlayan en temel ölçütlerden birisidir. Bağdaşıklığın yanı sıra bir metinde var olması gereken dört farklı ölçütten de söz edilir. Bu ölçütler bağdaşıklık, tutarlılık, amaçlılık ve kabuledilebilirlik, bilgisellik, durumsallık ve metinlerarasılık ölçütleridir (Ülper, 2011: 850).

Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretiminde Yazılı Anlatım

Dil, iki temel beceri üzerine kurulmuş dört alt beceriyi kapsamaktadır. Bu beceriler arasında en karmaşık zihinsel süreçleri bir araya getiren beceri ise yazmadır. Bu sebeple dilin doğru öğretilmesi için bu karmaşık yapıları barındıran yazma becerisinin gereksinimlerini öğretmek gerekmektedir. Bu gereksinimler metni anlamlandırmaya ve bir arada tutmaya yarayan bağdaşıklık ve tutarlılıktır. Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin yazma becerisini geliştirme sürecinde zor bir süreçten geçmektedirler. Zira iyi bir yazma çalışması için yeterli girdi alınmış, hedef dile ait kültür ortamından beslenilmiş ve o dile ait kelime dünyasını bir arada sunan okuma çalışması yapılmış olmalıdır. Öğrencinin yeteri kadar girdi almadan (dinleme- okuma) çıktı ortaya koyması (konuşma- yazma) güçtür. Bu nedenle eğer dil becerilerinin sağlıklı ve birlikte geliştirilmesi isteniyorsa öncelikle girdinin yeterli ve anlaşılır olması şarttır (Kutlu, 2015: 24).

Yabancı dil öğrencisi yazma becerisini geliştirebilmesi için öncelikle hedef dilde düşünebilmeli, düşüncelerini kendi dilinden bağımsız olarak hedef dilde yazıya aktarabilmelidir. Bunun gerçekleşebilmesi içinse hedef dilin düşünce dünyasını yansıtan hikâye ve okuma metinlerinden yararlanmalıdır. Bir yazma çalışmasında ihtiyaç duyulan en temel bileşen dil bilgisel yapılarıdır. Zira dilbilgisi tamamlayıcı ve bütüleştirici bir görev üstlenmektedir. Bağdaşıklık unsurlarının varlığı da tam olarak burada işe yaramaktadır.

Yazma becerisi öğrenciye kazandırılırken öğrencilerin hedef dile ait okuma ve dinleme çalışmaları ile dilbilgisi kazanımları oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Öğrenciler ile yapılan ders dönütleri konuşmalarında dilbilgisini okuma yaparak daha iyi anladıkları tespit edilmiş ayrıca daha fazla okuma çalışması yapanların daha iyi düşünebilme ve cümle yapılarını daha iyi kurabildikleri görülmüştür. Bu sebeple bir yabancı dil öğrencisinin bağdaşıklık araçlarını daha iyi kullanabilmesi

için hedef dile ait düşünce dünyasının oluşması ve bu dünyayı yazıya aktarırken de o dile ait dil bilgisel yapılara hâkim olması gerekmektedir.

Ana dilinde yazma çalışması yaparken düşünce dünyasından dilediği kelime veya kavramı kolayca seçebilen yabancı dil öğrencisi, aynı kolaylığa yabancı dilde yazma çalışması yaparken sahip olamaz. Bu sebeple hedef dile ait birikim yapmadan önce üretim beklemek çok mümkün değildir. Bu üretimi yapabilmek için de yazma çalışmasından önce bol okuma ve dinleme yapmanın gerekliliği, yapılan ders gözlemleri sırasında tespit edilmiştir.

Türkçeyi ilk defa yabancı dil olarak öğrenen bir öğrencinin yazma(üretim) çalışması sürecine geçebilmesi için yerine getirmesi gereken bazı aşamalar bulunmaktadır. Bu kapsamda öncelikle anlama becerileri üzerinde yoğunlaşmak suretiyle yeterli girdi sağlamak, fosilleşmeyi yani yanlış girdiyi önlediği gibi, hedef dile ait bilgi birikimi ve kazanımların daha sağlıklı yürütülmesine olanak sağlayacaktır. Yeterli dinleme ve okuma ile oluşturulan bu girdi havuzundan yazma gibi karmaşık süreçlerin bir araya getirildiği beceriye kelime seçme cümle oluşturma ve metin yazma daha kolay olacaktır. Bu aşamadan sonra yazma becerisinde temel seviyeden ileri seviyeye geçiş yapılırken aşağıdaki basamaklar kullanılmaktadır.

a. Alfabe Öğretimi: Yazma çalışmasının ilk aşaması alfabenin yazılması ve öğretilmesidir. Özellikle Latin alfabesi kullanmayan ülkelerden gelen öğrencilere alfabenin öğretilmesi hususu önem taşımaktadır. Alfabenin yanı sıra Türkçe ses bilgisinin de farkındalığının oluşturulması gerekmektedir.

b. Kelime Öğretimi: Harf/ses temelli öğretimin ardından kavramların yazılı karşılığı olan kelime öğretimine geçiş esastır. Kelime öğretimi esnasında özellikle görsellerin kullanımı ile eş/zıt anlam, soyut/somut anlamdan da yararlanılabilir.

c. Cümle Öğretimi: Cümle öğretiminde dikkat edilmesi gereken noktaların başında Türkçe söz dizimi gelmektedir. Bunun yanı sıra eklerin kullanımı da dikkat edilmesi gereken diğer noktadır.

d. Paragraf/Metin Öğretimi: Özellikle orta seviyeden itibaren üzerinde durulması gereken bir öğretimdir. Dil bilgisel ve anlamsal bir bütünlük oluşturma, düşünce dünyasını belirli bir sıraya göre yazıya aktarma işlevlerini yerine getirmede önemlidir.

Tüm bu aşamaların ardından paragraf yazabilecek seviyeye gelmiş bir yabancı dil öğrencisi için anlamlı ve tutarlı bir metin yazabilme asıl hedeftir. Anlamlı ve tutarlı bir metin oluşturmak için gerekli olan en temel ölçüt ise şüphesiz bağdaşıklık. Dil bilgisel yapı ile örülmemiş bir metin anlamsal olarak yeterli değildir. Bir metindeki uyumu sağlayan dilsel öğeler, hem bölümlerin kendi içlerinde, hem de bölümler arasında dil bilgisel, sözdizimsel, anlamsal ve mantıksal bağlantılar kurulmasına yardımcı olurlar. Bağdaşıklık sağlayan dilsel öğeler metnin bir anlam bütünlüğü olarak algılanmasını sağlar. (Onursal, 2003: 121-131).

Bağdaşıklık Ölçütleri

Metindilbilimi, yedi ölçütü kendine konu edinir. Bunlar: bağdaşıklık, tutarlılık, niyetlilik, metin içi ilişki, bilgi vericilik, benimsenirlik ve durumsallık'tır. Öte yandan, metindilbilimsel ölçütlerden bağdaşıklık ve tutarlılık metindilbilimsel incelemelerde ana yapıyı ortaya koymada en çok başvurulan ölçütlerdir (Özkan, 2004:170). Bir metnin dış şekillerinin; cümle ve paragraflarının dil bilgisi açısından birbirine bağlı oluşu, yani dil bilgisine ait yapıların, öğelerin birbiriyle bağıntılı olması bağdaşıklığı ifade eder (Karatay, 2010: 374).

Yabancı dil öğrencileri yazdıkları bir metinde bazen bir cümlede bazen de bir paragrafta metinbilimsel ölçütleri kullanırlar.

“(1) Mehmet uyandı. (2) Saatine baktı. (3) Kamuflajını giydi ve silahını aldı. (4) İçtimaya geç kalacağını düşünerek hızla koğuştan çıktı. (5) Komutan, ona nerede kaldın diye sordu.”

Yukarıdaki metinde, hem cümlenin kendi içinde hem de cümleler arasında bağdaşıklık ilişkileri oluşturulmuştur. İkinci cümlede yer alan “saatine” kelimesi aslında “Mehmet’in saati” anlamına gelmektedir. Art arda “Mehmet” dememek için ikinci “Mehmet” kelimesini kullanmaktan vazgeçmiştir. Burada değineceğimiz asıl nokta, “saati” kelimesinin “Mehmet’in saati” anlamına gelmesi, cümlede ortaya çıkan ilişkiye bağlıdır. Bağlam dikkate alınmazsa, “saati” kelimesi tek başına bir anlam ve bağlam ifade etmez. “Mehmet” kelimesi bağlamdan yola çıkarak cümleye yerleştirilir ancak cümlede yer almaz. Ayrıca ilk cümle ile sonraki cümleler arasında da benzer ilişkiler mevcuttur. Örneğin 2. ve 3. cümlede Mehmet ortak özne olarak görev yaptığı için tekrar edilmemiştir. 6. cümlede “o” zamiri, 1. cümledeki Mehmet’e gönderimde bulunmaktadır. Ayrıca 4. cümlede “İçtimaya geç kalacağını düşünerek” ve “hızla koğuştan çıktı” sözleriyle, “Mehmet İçtimaya geç kalacağını düşünerek” ve “Mehmet hızla koğuştan çıktı” denilmek istenmiştir. Sonuç olarak 5 cümleden oluşan bu metinde, cümleler arasında birçok ilişki bulunmaktadır.

Metinde yer alan bu anlamsal ve gönderimsel ilişkiler bağdaşıklığı oluşturmaktadır. Böyle bir metni yazabilen bir kişi, cümleler arasındaki ilişkileri kavramış ve çoğunlukla oldukça fazla bir okuma çalışması yapmış olmalıdır. Özellikle bu tür metinbilimsel ölçütleri kullanabilmek için çok fazla girdi almış ve okuma yapmış olmak, metin içerisinde yer alan bağlamı ve bağdaşıklık ölçütlerinin farkına varmayı kolaylaştıracaktır. Şayet okuma metinlerinden çok fazla yararlanamamış ve dil bilimsel yapılara hâkim olamamış bir öğrenci, birçok ifadenin tekrar edildiği basit zamanlı yapılar kullanarak metin yazmaya çalışacaktır. Bağdaşıklık ölçütlerini kullanmak suretiyle metinde yer alan öğeler, sıkıcı bir şekilde mükerrerliğe düşmek yerine, diğer öğelere bağlı olarak bağlamsal hâle getirilecektir.

Yukarıdaki örnekte de görüldüğü üzere metin içerisinde bağlamı oluşturan bağdaşıklık, bunu dilsel öğeler ile gerçekleştirir. Bu öğeler hem metin içindeki bölümlerin kendi içinde ve hem de diğer bölümler içinde mantıksal bir uyum sağlarlar (Çoban, 2012: 41).

Karatay (2010: 374)'ın aktardığına göre (Halliday ve Hassan 1976; Demircan, 1986; Altunkaya, 1987; Aktaş, 1996; Günay, 2007; Koç, 1992: 275-296; İşsever, 1995; Özkan, 2004: 167-182) araştırmacılar bağdaşıklık öğelerini 5 başlıkta ele alır. Ayrıca Coşkun (2005: 99), Türkçedeki bağdaşıklık ölçütlerini; Gönderim, değiştirim, eksiltile yapı, bağlama öğeleri ve kelime bağdaşıklığı olarak ele almıştır. Bu çalışma da Coşkun (2005: 99)'un kullandığı bağdaşıklık ölçütleri ele alınarak incelenmiştir. Ancak kelime bağdaşıklığı tek başına ayrı bir bağlamda yer aldığı için çalışmamızın dışında tutulmuştur.

Amaç

Bu çalışmanın temel amacı Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen, 12 farklı ülkeden gelmiş, B1 seviyesini bitirmiş yabancı öğrencilerin yazılı anlatım metinlerindeki bağdaşıklık araçlarının neler olduğunu ve bu bağdaşıklık unsurlarının Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrenciler tarafından ne oranda kullanıldığını incelemektir.

Yöntem

Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen 12 farklı ülkeden gelmiş 50 öğrenciye özellikle B1 seviyesinden başlanarak üretime dayalı yazma çalışmaları yaptırılmıştır. Bu çalışmalar neticesinde elde edilen öğrenci günlüklerindeki metinler nitel araştırma yönteminden doküman incelemesi yapılarak tespit edilmiştir. Yıldırım ve Şimşek'e (2013) göre dokümanlar, nitel araştırmalarda araştırmacıya ihtiyacı olan veriyi, gözlem ve görüşme yapmaya ihtiyaç duymadan sunabilir. Bu kapsamda ilgili metinler bağdaşıklık ölçütleri temel alınarak incelenmiş, ortaya çıkan bağdaşıklık görünümleri ise oranları göz önünde bulundurularak analiz edilmiştir.

Evren ve Örneklem

Bu çalışmada, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen 12 farklı ülkeden gelmiş 50 öğrenci evren olarak kabul edilmiş, bu öğrenciler arasından rastgele seçilen 20 öğrenci ise örneklem olarak seçilmiştir.

Verilerin Toplanması

B1 seviyesini bitirmiş bu öğrencilerin yazılı anlatım metinlerindeki bağdaşıklık araçlarını kullanma düzeyleri araştırılmıştır. Bu kapsamda öğrencilerle paragraf yazma çalışması çerçevesinde günlük yazma etkinlikleri gerçekleştirilmiş ve 4 haftalık süreyle uygulanmıştır.

Verilerin Analizi

Çalışmada elde edilen tüm metinler tek tek incelenmiştir. İnceleme sonucunda tespit edilen bağdaşıklık görünümleri bu alanda çalışan bir başka okutmana incelenmiş ve kontrol ettirilmiştir. Veriler bilgisayar ortamında oranlarına göre tasnif edilmiş ve kullanım oranları tablo haline getirilmiştir.

Bulgular ve Yorumlar

Tablo 1: Öğrenci günlüklerinde yer alan bağdaşıklık görünümleri

BAĞDAŞIKLIK ARAÇLARI	ÖĞRENCİ GÜNLÜKLERİNDEN
1. GÖNDERİM	
1.1. Zamirler	
1.1.1. Şahıs Zamirleri	<p>*Yaşlı bir beyefendi dikkatimi çekti. Yavaş yürüyerek onu izlemeye başladım. (JM-Kazakistan)</p> <p>*Bu yüzden ona gidip sordum.(SA- Ürdün)</p> <p>*O yüzden sadece ona gülümseyip yürümeye devam ettim.(SS-Kore Cumhuriyeti)</p> <p>*Şu an ben aşkımla konuşuyorum yani o ölmüş ama hala onu seviyorum. (SS-Kore Cumhuriyeti)</p> <p>*Sonra amcanın torunu geldi ve onlarla vedalaştım. (SK-Kırgızistan)</p> <p>*Onu sanki 100 yıldır tanıyor gibi hissettim. (BK- Kazakistan)*</p>
1.1.2. Dönüşlülük Zamiri	<p>*Ben kendimi tutamadım ve sert bir şekilde elinden tuttum. (JM-Kazakistan)</p> <p>*... ve kendi kendime söz verdim. (NS Kırgızistan)</p> <p>*... yaşlı adam sahtekârmış, kendi çok sağlam insanmış. (BB-Kırgızistan)</p> <p>*Çok yaşa oğlum, kendim gidebilirim dedi.(NS-Kırgızistan)</p> <p>*Sence ben kendi kendime deliriyorum mu acaba? (SS-Kore Cumhuriyeti)</p> <p>*Bu trende kendi sevgilisini Fatma'yı buldu. (BK- Kazakistan)</p> <p>*... içki içerek kendimi kaybettim. (ZK- Kazakistan)</p> <p>*Ben kendimi tanıttım o da kendini tanıttı. (DB- Kırgızistan)</p>
1.1.3. İşaret Zamirleri	<p>*Kırgızistan'dan gelip burada okuyorum diye anlattım. (SK-Kırgızistan)</p> <p>*Aniden araba çarptı. Hemen oraya gittim. (MM- Bosna Hersek)</p> <p>*Biraz yürüdükten sonra bir kafeye geldik ve beni oraya davet etti. (DB- Kırgızistan)</p> <p>*İstanbul çok güzeldi. Orada birkaç köprüleri, Ayasofya'yı ve diğer harika binaları gördüm. (BK- Kazakistan)</p>

1.1.4. İlgı Zamiri	*Yaşlı adama yardım etmedim ve kolum kırıldı. Şimdi biliyorum ve bir dahakine yapmayacağım.(TD- Bosna Hersek)
1.2. İşaret Sıfatları	*Van'da yaşayan bir Kırgız ile tanıştım. O gün benim için çok heyecanlıydı. (SK-Kırgızistan) *Annem öldü. O günden sonra her şey kötü devam etti.(İC-Arnavutluk) *İçki içerek kendimi kaybettim. Bu hatadan sonra hemen kendimi toparladım. (ZK- Kazakistan) *insanların hayatında önemli şeyler var. Bazen onları unutuyoruz. (ZK- Kazakistan) *Niçin insanlar mutlu değil. Onu düşünürken sokakta oturan dedeyi gördüm. (AK- Kırgızistan)
1.3. Karşılaştırma	-----
2. EKSİLTİLİ ANLATIM	
2.1. Cümlelerin Düşürülmesi	*Her gün dedenin yanına gidiyordum. Dede daha mutlu oluyordu aynı zamanda bende.(mutlu oluyordum) (TT- Bosna Hersek) *Ben bu hayatta hepsini gördüm, kötüsünü de iyisini de.(gördüm) (AK- Kırgızistan)
2.2. Ortak Ögelerin Düşürülmesi	*Saatin ancak bir tane yıpranmış düğmesini fark ettim. (Saatin) Başka bir tuhafılığı yoktu.(JM-Kazakistan) *Onun belgeleri yanında olmadığı için (Onun) yanında kalmaya mecburdum.(AN-Kazakistan) *Onun yanına gittim (Onun) elinde bir çanta vardı.(SK-Kırgızistan) *(Benim) Babam ve (Benim) annem geçen yıl öldüler. (MM- Bosna Hersek)
2.3. İsim Tamlamalarında Tamlayanın düşürülmesi	*(Benim) Annem gelip kapıyı açtı.(SA-Ürdün) *Hatırladım da (Benim) dedem ile konuşmalıy iki ay olmuş.(NS-Kırgızistan) *Burada yani Ankara'da (onun) torunu öğrenciymiş. (SK-Kırgızistan) *15 yaşındayken (onun) ailesini kaybetti. (BK- Kazakistan)
2.4. Eklerin Düşürülmesi	*Dışarıdaki insanlar çok mutluydu. (AK- Kırgızistan)
3. DEĞİŞTİRİM	
3.1. İsme Dayalı Değişirim	-----

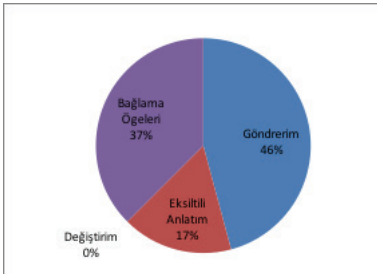

3.2. Fiile Dayalı Değişirir	-----
3.3. Cümleye Dayalı Değişirir	-----
4.BAĞLAMA ÖGELERİ	
4.1. Ekleyici	<p>*O ihtiyarın elindeki pahalı saat ve yanında küçük bir zarf vardı. (JM-Kazakistan)</p> <p>*Ama işimden dolayı eşim ile pek gezemiyorduk hatta Kızılay'da hiç gezemedik. (SS-Kore Cumhuriyeti)</p> <p>*Günümüzde televizyon insan hayatına hem faydalı hem zararlı. (MM- Moritanya)</p> <p>*O kadar yükseklikten bakınca İstanbul kadar büyük şehirler bile küçük gözüküyor. (BK- Kazakistan)</p>
1.3 Ayırt Edici	*Yurt dışında okumayı teklif ettiler. İki seçeneğim oldu, ya Türkiye ya da Rusya. (BK- Kazakistan)
4.3. Zıtlık Bildiren	<p>*Ardından gidip onu aradım ama bulamadım. (JM-Kazakistan)</p> <p>*Aşk bitmez ama hayat biter diye düşündüm. (SS-Kore Cumhuriyeti)</p> <p>*Ben ona yardım etmek istedim ama o bana yardım etti. (AA- Somali)</p> <p>*Aslında hiç tanımadığım kişilerden çok utanırım ancak bu yaşlıdan hiç çekinmedim.(BK- Kazakistan)</p>
4.4. Zaman-Sıralama Bildiren	<p>*Kahvaltı yaptıktan sonra yaptığım her şeyin dün yaptıklarımın aynısı olduğunu fark ettim. (JM-Kazakistan)</p> <p>*Cihan abiyle mezun olduktan sonra hiç buluşmadık.(BS-Moğolistan)</p> <p>*Ben gitmeden önce o bana teşekkür ederim oğlum dedi. (TT- Bosna Hersek)</p> <p>* Her gün dedenin yanına gidiyordum. Dede daha mutlu oluyordu aynı zamanda bende. (TT- Bosna Hersek)</p>
4.5. Koşul Bildiren	Eğer düğmeye basarsan vakti durdurursun. (JM-Kazakistan)
4.6. Açıklama Bildiren	<p>*Şuan ben aşkımla konuşuyorum yani o ölmüş ama hala onu seviyorum. (SS-Kore Cumhuriyeti)</p> <p>*Burada yani Ankara'da torunu öğrenciymiş. (SK-Kırgızistan)</p> <p>*belli bir iktidar ve nüfus insanı değiştirir. Yani parayı bir güç olarak edersek, miktarına bağlı bize çeşitli fırsatlar verir.(JM- Kazakistan)</p>

4.7. Örnekleme Bildiren	Çocukların çoğu sağlıklı bir aile ortamına sahip değil. Örneğin Kerem, annesi ve babası boşanmış bir çocuk.
4.8. Sebep Sonuç İlişkisi Kuran	*Yaşlı adam çocuğu gitmesin diye evine davet etti. (BB-Kırgızistan) *... ama eşim trafik kazasından dolayı öldü. (SS-Kore Cumhuriyeti)

Metinlerde yer alan bağdaşıklık araçlarının kullanım oranları belirlenmiştir. Tablo 2’de öğrencilerin metinlerinde var olan bağdaşıklık kullanım oranları verilmiştir.

Tablo 2: Metinlerde yer alan bağdaşıklık Ögeleri

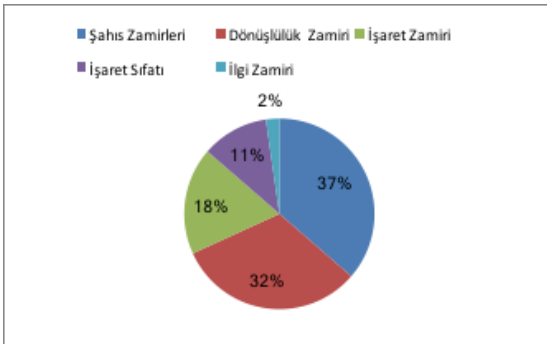

Yukarıdaki tabloya göre metinlerde kullanılan bağdaşıklık ögeleri %48 oranla gönderim, %40 oranla bağlama ögeleri, %17 oranla eksilti anlatım olarak karşımıza çıkmış, incelenen metinlerde değiştirim ögelerine rastlanmamıştır. Bu verilere göre Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen B1 seviyesindeki öğrencilerin en çok gönderim ögelerini kullandığını görmekteyiz. Değiştirim ögelerine

hiç yer verilmeyişi ise göze çarpan bir diğer noktadır.

Değiştirim ögelerine yer verilmeyişinin sebebi için Coşkun (2005: 76) çalışmasında, Türkçede değiştirmenin yerine pek çok alternatifli söyleyiş olduğu ve bu nedenle Türkçede değiştirim kullanımının diğer bağdaşıklık ögelerine göre daha az olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca araştırmacı çalışmasında, önce yapılan çalışmaların da (Uzun, 1995; Karabağ ve İşsever, 1995: 221-235) bu görüşünü desteklediğini ifade etmektedir.

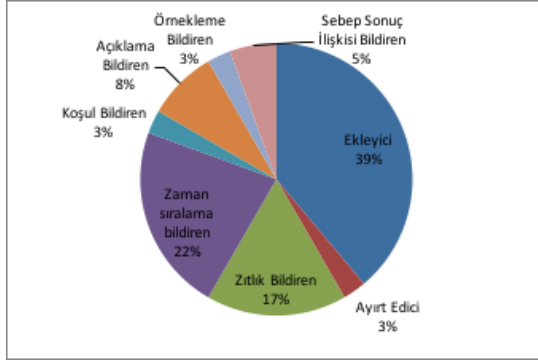
Tablo 3: Gönderim ögelerinin kullanım oranları

Yukarıdaki gönderim tablosuna göre metinlerde kullanılan gönderim ögeleri %37 oranla şahıs zamiri, %32 oranla dönüşlülük zamiri, %19 oranla işaret zamiri ve %12 oranla işaret sıfatı %2 oranla ilgili zamiri olarak karşımıza çıkmıştır. Öğrencilerin dil yapısı içerisinde en sık kullandığı

öge şahıs zamirleri, dönüşlülük ve işaret zamirleridir. Bunun sebebi olarak ise daha kolay bir anlatım sunması ile mükerrerliği azaltmak olarak söylenebilir.

Tablo:4 Bağlama ögelerinin kullanım oranları

İncelenen metinlerdeki bağdaşıklık araçlarına bakıldığında en çok kullanılan ikinci unsur %40 oranla bağlama ögeleridir. Yukarıdaki tabloda ekleyici bağlama ögeleri %39, zaman sıralama bildiren bağlama ögeleri %22, zıtlık bildiren bağlama ögeleri %17, açıklama bildiren bağlama ögeleri %8, sebep sonuç ilişkisi kuran bağlama ögeleri %5, ayırt edici, koşul

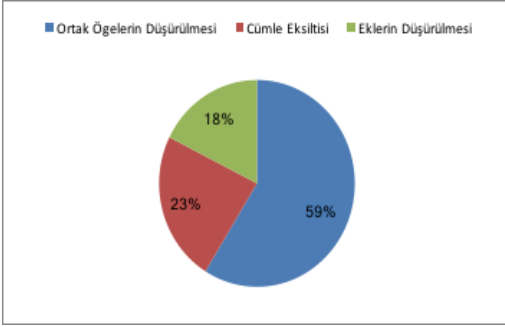
bildiren ve örnekleme bildiren bağlama ögelerinin oranları ise %3'er olarak karşımıza çıkmaktadır.

En çok kullanılan bağlama ögeleri ekleyici, zaman sıralama bildiren ve zıtlık bildiren ögelerdir. Ana dili eğitimindeki yazma çalışmalarında yoğun olarak kullanılan bağlama ögelerinin, yabancı dil öğretiminde de aynı yoğunluğa yakın olarak kullanılması, yazma çalışmalarının ana dilde de yabancı dilde de bir birikim ve girdi istediğini gösterebilir. Can (2012: 161)'in yaptığı çalışmada ana dili Türkçe olan ortaöğretim öğrencilerinin metin yazma çalışmalarında kullanmış oldukları bağlama ögelerinin oranları "ekleyici bağlama ögelerini" (% 42,53), "zıtlık bildiren bağlama ögesi" (% 13,81) olarak en çok kullanılan ilk iki bağlama ögesi olduğunu görmekteyiz.

Araştırmacının çalışması ile bu çalışmada ortaya çıkan bağlama ögelerinin kullanım oranları benzerlik göstermektedir. Öğrenciler bol okuma yapmak suretiyle okudukları metinde yer alan bağlamların zihinlerinde yarattığı girdiler sayesinde daha kolay yazma çalışması yapabilecektir. Ders gözlemlerinden elde edilen çıkarımlara göre öğrencilerin okuma anlama oranları arttıkça, bağdaşıklık ögelerine daha fazla yer verdikleri söylenebilir.

Çalışmada incelenen metinlerde değiştirim ögesinin olmadığı sonucu ortaya çıkmıştır. Bununla ilgili olarak ana dili yazma çalışmalarında değiştirim ögesinin sıkça kullanılmasına rağmen yabancı dil öğrenimi sırasında ortalama 600 saat dil eğitimi almış bu öğrencilerin gerekli dilsel yapıların bağlantılarını kuramamaları ve değiştirim ögesinin yerine diğer bağdaşıklık ögelerini kullandıkları çıkarımı yapılabilir.

Tablo:5 Eksilteli anlatım öğelerinin kullanım oranları

Tabloya bakıldığında ortak öğelerin düşürülmesi %59, cümle eksiltisi %23, eklerin düşürülmesi ise %17 olarak karşımıza çıkmaktadır. Metinlerde öğrencilerin en çok ortak öğelerin düşürülmesi yoluna gittikleri görülmektedir. Zira en temelden itibaren öğrencilerin şahıs zamirleri ve kişi eklerinin aynı görevi gördüğünü öğrenmeleri, onların bu bağdaşıklık unsurunu faz-

laca kullanmalarına imkân sağladığı söylenebilir.

**Onun yanına gittim. (Onun) Elinde bir çanta vardı.*(SK-Kırgızistan)

**(Benim) Babam ve (Benim) annem geçen yıl öldüler.* (MM- Bosna Hersek)

Yukarıdaki örneklerde de gördüğümüz ortak öğelerin temel seviyeden itibaren neredeyse hiç kullanılmadığı, yapılan gözlemler sonucunda ortaya çıkmıştır. Yabancı dil öğrencisi, bir metin yazma çalışmasında çok sık bir şekilde düşünce hayatına yönelip öğrendiği kelime ve dilsel yapıları zihninde harmanlayarak ortaya bir ürün çıkarmaya çalışmaktadır. Öğrencinin düşünce havuzunda ne kadar çok kelime kavram ve dil yapısı yer alırsa o havuzdan dilediğini metin yaratmada kullanabilecek, bu da metnin anlamsal ve yapısal bütünlüğünü daha da sağlamlaştıracaktır. Şu göz ardı edilmemelidir ki bir yabancı dil öğrencisi, ana dili Türkçe olan öğrencilerin metin yazma çalışmalarında olduğu gibi fazlaca bağdaşıklık unsurlarını kullanamayacaktır. Ancak bol okuma ve dinleme çalışmaları yapmak suretiyle zihnindeki *dil edinim cihazını*¹ harekete geçirecek böylece düşündüğü kavramları cümleler ile anlatabilecek, cümleleri paragraf haline getirirken ihtiyacı olan dilsel yapıları düzgün bir biçimde kurarak bir bütün olan metin yazma üretimini gerçekleştirebilecektir.

Sonuç ve Öneriler

Yabancı dil öğrenen bir birey, yazılı anlatım çalışmalarında kullanacağı unsurların birçoğunu özellikle temel seviyede dinleme ve okuma becerisinden kazanırken ana dili Türkçe olan bir birey ise öncelikle doğduğundan beri edindiği dil malzemelerinden ve öğrendiği bilgilerden elde eder. Dolayısıyla yabancı dil öğrencisi ise hedef dile ait boş bir kâğıt olan zihnini çeşitli çalışmalarla dolu hâle getirmek

¹ Her insan doğuştan gelen bir doğal Dil Edinim Cihazına (Language Acquisition Device-DEC) sahiptir. Çocukların anadil ediniminde gösterdikleri başarının anahtarı bu cihazdır. Detaylı bilgi için bkz. IŞIK, A. (2000) The role of input in second language acquisition: more comprehensible input supported by grammar instruction or more grammar instruction? *ITL Review of Applied Linguistics*. 129:225-274

zorundadır. Bu nedenle okuma çalışmaları yazılı anlatımda bir üretim yapabilmek için önemli bir aşamadır. Yazma çalışmasında en önemli ihtiyaç şüphesiz kelime bilgisi ve dil bilgilere olan hâkimiyettir.

İnsan; okuma eylemi sayesinde kelime dağarcığını ve anlatım imkânlarını zenginleştirmekle birlikte okuduklarından hareketle bir metni nasıl oluşturulacağını da öğrenir (Karadeniz 2015: 2). Böylece öğrenci okuma ile metinde yer alan bağlamların ve bağdaşıklığın farkına varacak, bu da onun daha iyi bir yazılı anlatım çalışması yapabilmesine imkân sunacaktır. Yabancı dil öğretiminde bağdaşıklık öğelerini kullanmak, alıştırmaya yapmak suretiyle öğrenmeden çok farkına varmak ve bol okumak ile mümkün olacaktır. Burada dikkat edilmesi gereken diğer nokta ise, bağdaşıklığın olmazsa olmazı dilbilgisine hâkim olabilmek ve metinde yer alan cümlelerin koordinasyonunda aktif olarak kullanabilmektir.

Çalışmada ortaya çıkan sonuçlara göre, öğrencilerin metinlerde kullandığı bağdaşıklık unsurları arasında en yüksek oranın gönderim öğelerine ait olduğu görülmüştür. İkinci olarak bağlama öğeleri, üçüncü olarak ise eksilteli anlatımın kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra incelenen metinlerde değiştirim öğesinin olmadığı sonucuna ulaşılmış, bunun sebebi olarak ise ortalama 600 saat dil eğitimi almış yabancı dil öğrencilerinin gerekli dilsel yapıların bağlantılarını kuramamaları ve bunun yerine farklı bağdaşıklık öğelerini kullandıkları sonucuna varılabilir.

Keklik ve Yılmaz (2013: 152), Amerikalı 192 ilköğretim öğrencisinin metinlerini inceleyen Bae (2001: 51-88)'nin çalışmasında, öğrencilerin kelime bağdaşıklığından sonra en çok gönderim öğelerini (14,29) kullandığını tespit etmiştir. İkinci olarak bağlama öğelerini (5,18), üçüncü olarak eksilteli anlatımı (0,31) ve son olarak değiştirimi (0,10) kullandıklarını ifade etmiştir. Bu da araştırmacının bulduğu sonuçlarla bu çalışmaya ait bağdaşıklık kullanım ortalamalarının paralellik gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Çalışmanın sonuçlarından hareketle dil öğrencilerinin yazılı anlatım becerileri ile ilgili şu öneriler ileri sürülebilir:

Yazma eğitiminde öğrencilerin yazılı anlatımlarını geliştirmek için temel seviyede okuma ve dinleme çalışması yaptırılarak bilgi havuzu güçlendirilmeli, orta seviyeye kadar üretim isteyen yazma çalışmaları az olarak devam ettirilmelidir. Zira dolmayan bir havuzdan bilginin akması düşünülemez. Bu nedenle etkili bir yazma çalışması için okuma metinlerindeki bağlamlar ve bağdaşıklık görünümü öğrencilere verilebilir.

Dil öğreticileri, öğrencilere, metni bir bütün haline getiren bağlama öğelerini cümle içinde, cümleler arasında ve paragraf oluştururken nasıl kullanmaları gerektiği hususunda uygulamalar yaptırılabilir.

Dil öğreticisi, öğrencilerinin metin yazabilmesi için en iyi örnek olan yine bir metin üzerinde çalışma yaptırabilir, metinde yer alan bağlamların ve dilsel yapıların fark ettirilmesi sağlanabilir.

Bu görüşü destekler mahiyette *Işık (2000) ve Sarı'nın (1996)* bir ortaöğretim kurumunda yaptığı araştırmada, lise öğrencilerinin hazırlık sınıfı boyunca 500 saat dinleme ve 3000-4000 sayfa arası okuma yaptıkları, konuşma/yazma ve gramer minimum ağırlık verdikleri gözlemlenmiştir. Nitekim gramer ağırlıklı normal müfredatı takip eden öğrencilerden daha başarılı oldukları araştırma sonucunda ortaya çıkmıştır. Edinim yolunu takip eden öğrencilerin yalnızca dinleme ve okuma becerilerinde değil konuşma/yazma hatta gramer alanında bile daha üstün hâle geldiklerini ifade etmişlerdir (s. 35).

Ders gözlemleri sırasında yapılan öğrenci dönütlerinde dilbilgisini öğrenmenin çok okumak ile mümkün olabildiği bilgisini de göz ardı etmemek gerekmektedir. Zira metin, içerisinde düşünceyi, kelimeyi, cümleyi barındıran ve tüm bu unsurları bir müzikal şekilde bir arada tutan dil yapılarını da bünyesine alan bir anlatma sanatıdır.

Kaynakça

Can, R. (2012). *Ortaöğretim Öğrencilerinin Yazılı Anlatımlarında Paragraf Düzeyinde Bağdaşıklık ve Tutarlılık*, Gazi Ü. Doktora Tezi, Ankara.

Coşkun, E. (2005). *İlköğretim Öğrencilerinin Öyküleyici Anlatımlarında Bağdaşıklık, Tutarlılık ve Metin Elementleri*. Gazi Ü. Doktora Tezi, Ankara

Çoban, A. (2012). *İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Oluşturdıkları Öyküleyici Metinlerin Bağdaşıklık ve Tutarlılık Ölçütlerine Göre Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.

IŞIK, A. (2000) The role of input in second language acquisition: more comprehensible input supported by grammar instruction or more grammar instruction? *ITL Review of Applied Linguistics*. 129:225-274

Karadeniz, A. (2015). "Metin Dil Bilimi Temelli Metin Çözümlemesinin Bağdaşıklık Araçlarını Kullanma ve Tutarlı Metin Oluşturma Becerilerine Etkisi" *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 11, Sayı:1, s. 1-17

Karatay, H. (2010). "Bağdaşıklık Araçlarını Kullanma Düzeyi ile Tutarlı Metin Yazma Arasındaki İlişki" *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:13, s. 373-385.

Keklik, S., Yılmaz, Ö. (2013). "11. Sınıf Öğrencilerine Ait Öyküleyici Metinlerin Bağdaşıklık ve Tutarlılık Açısından İncelenmesi" *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 139-157

Kutlu Adem (2015). "Yabancılara Türkçe Öğretiminde Ömer Seyfettin'in Kaşığı ve Perili Köşk Adlı Hikâyelerinin A1-A2 seviyesine Uyarlanması", Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara

Onursal, İ. (2003). *Türkçe Metinlerde Bağdaşıklık ve Tutarlılık*, *Günümüz Dilbi-*

lim Çalışmaları. İstanbul: Multilingual Yayınları, Dilbilim Dizisi, s. 121-132.

Özkan, B. (2004). “Metindilbilimi, Metindilbilimsel Bağdaşıklık Ve Haldun Taner’in ‘Onikiye Bir Var’ Adlı Öyküsünde Metindilbilimsel Bağdaşıklık Görünümleri”, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13/1 (2004), 167-182.

SARI, R. (1996) “The effect of receptive skills on productive skills”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi. 9 Eylül Üniversitesi.

Ülper, H. (2011). “Öğrenci Metinlerinin Tutarlılık Ölçütleri Bağlamında Değerlendirilmesi”. *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, s. 849-863

Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yay. Ankara.

